

A hír, az adat, az információ és a dokumentáció fogalma, helye, szerepe a döntéshozatalban

Dr. Jávor Endre¹

Absztrakt:

Korszerű viszonyok között a nemzetbiztonsági tevékenység feladata, rendeltetése a felső szintű politikai, biztonságpolitikai, katonai döntéshozatalhoz szükséges ismeret, tudás elemeinek, összetevőinek megszerzése, ezek feldolgozása és a feladattámasztó, döntéshozó szervek részére történő rendelkezésre bocsátása. Az ismeret, tudás, információ megszerzése hatékonyságának, eredményességének egyik fontos feltétele, kritériuma a tudományos igényesség. Ezen a ponton kell feltenni azt a kérdést, hogy azok a szakkifejezések, melyeket a nemzetbiztonsági tevékenység elemeként axiomatikusan használunk, ismerünk, mennyire felelnek meg annak a tevékenységnek, amit megjelenítenek, képviselnek. A döntéshozatal támogatásának eszköze nem a titkos módszerekkel megszerzett hír, hanem az ismert, tudást tartalmazó, információvá feldolgozott, az információigény tartalmi kritériumai által determinált módszerekkel megszerzett hírek, adatok összessége, ahol az információ valóságtartalma, felhasználhatósága, minősége az elemző, értékelő, munka minőségének függvénye.

Kulcsszavak: tudatosság, ismeret, tudás, információ

Abstract:

Under modern conditions, the task of the national security activity is to acquire the knowledge, the elements and components of the knowledge required for the top level political, security policy and military decision-making, the processing of them and the provision of the task support, decision-making bodies. An important condition for the efficiency and effectiveness of obtaining cognition, knowledge and information is the criterion of scientific excellence. At this point, the question is whether the terms used and known as axiomatically in the element of national security activity how well they correspond to the activity they represent and incarnate. The means of supporting decision-making are not the news obtained by secret methods, but the content of the information that has been disclosed and processed for information, obtained through methods determined by the content criteria of the information request, where the reality, the usability and quality of information is a function of the quality of analysis, evaluation.

Keywords: awareness, cognition, knowledge, information

¹ ORCID azonosító: orcid.org/0000-0001-6200-9025

Bevezető gondolatok

Korszerű viszonyok között a nemzetbiztonsági tevékenység feladata, rendeltetése a felső szintű politikai, biztonságpolitikai, katonai döntéshozatalhoz szükséges ismeret, tudás elemeinek, összetevőinek megszerzése, ezek feldolgozása és a feladattámasztó, döntéshozó szervek részére történő rendelkezésre bocsátása. Ebben az összefüggésben merül fel a kérdés, hogy azok a szakkifejezések, melyeket a nemzetbiztonsági tevékenység axiomatikusan használt elemeiként ismerünk, mennyire felelnek meg annak a tevékenységnek, amit megjelenítenek, képviselnek. Másképpen fogalmazva, hogyan, milyen kifejezésekre épül fel a döntéshozatalba beépítésre kerülő tudás és ismeret.

Számomra fontos emberektől azt tanultam, hogy az ember első számú joga a kételkedés, a visszakérdés akár olyan axiomatikusan használt "igazságokra" is, melyek első megközelítésben magától értetődőnek tűnnek. Ugyanakkor úgy vélem az ember első számú kötelessége a kételkedéseire a válaszok, a megoldások konzekvens keresése.

Ebben az írásban arra keresek választ illetve megoldást, hogy amikor a „hírszerzés” kifejezést használjuk, akkor az valójában mennyire fedi le, milyen viszonyban van az általa megtestesített, megjelenített folyamattal, tevékenységgel. Mielőtt azonban a szó, a kifejezés közvetlen morfológiai, lexikológia értelmezését vizsgálnánk, először azt a funkciót, tevékenységet kell vizsgálni, amelyet a társadalomban betölt, amelyet a társadalom hol axiomatikusan, hol vitatkozva elfogad, és megért. Ennek során foglalkozom a tudatos tevékenység kialakulásával, illetve a döntéshozatalt támogató információ részelemeinek tartalmi és formai fejlődésének folyamatával.

Ez az írás azoknak szól, akik a misztifikáción, a konspirációs szemléleten túlmenően is kíváncsiak a nemzetbiztonsági tevékenységre, akik természetes valóságában szeretnék betekintést nyerni a döntéshozatalt támogató információszolgáltatás rendszerébe. Ez az írás egy kísérlet annak bemutatására, hogy az információ, a tudás, az ismeret, mindaddig, ameddig nem célja, hanem eszköze a döntéshozatalnak, nem más, mint egy természetes emberi algoritmus. Ennek ugyan vannak különleges esetei, regényekbe, filmekbe illő kalandos történetei, de izgalmas eseményekkel, konfliktusokkal és a „jó” győzelmével végződő történetekkel a tudományos felfedezésektől a bünygyi regényekig az élet minden más területén is találkozunk. Ha a nemzetbiztonsági tevékenység társadalmi elfogadottságát fontosnak és szükségesnek tarjuk, akkor be kell mutatni, érzékeltetni kell, hogy ez a tevékenység demokratikus társadalmi viszonyok között tendenciájában nem hatalmi, hanem szolgáltató funkciót tölt be. Ha ki akarjuk elégíteni azt a jogos igényt, hogy a társadalom ismereteket szerezzen a nemzetbiztonsági

szolgáltatok, tevékenységéről, akkor be kell mutatni azokat az összefüggéseket, melyek a politikában, biztonságpolitikában és a tudományos-technikai szférában végbement változások világában érthetővé, és értelmezhetővé teszik az elmúlt évtizedekben szükségessé vált, illetve bekövetkezett szemléleti változásokat.

A tudatos tevékenység kialakulásának folyamata

Minden emberi tevékenység alapja a biológiai lét során kialakult és társadalmi szinten továbbfejlődött szükségletek, valamint a társadalmi lét következtében kifejlődött és folyamatosan továbbfejlődő tudatosság.

Az emberi tevékenység célja és az egymásközi kapcsolattartás, kommunikáció alapvető tartalma a biológiai eredetű szükségletek kielégítése. A „biológiai” ebben az összefüggésben azt jelenti, hogy a túlélés, a lét fenntartása ezeknek a szükségletek kielégítésének függvénye. Maga a biológiai szükséglet kielégítése – pl. táplálkozás, pihenés, nemzés, egy az életet, vagy testi épséget veszélyeztető támadás elhárítása – egyedi, egymástól térben vagy időben elkülönülő aktusok sorozata, de a feltételek megteremtése egy állandóan ismétlődő, megújuló folyamat. Mint ilyen tele van bizonytalansággal, melyek akár a feltételek részleges vagy teljes megsemmisülését, esetleg hibás vagy hiányos teljesülését eredményezhetik. A feltételek a társadalmi, technikai-tudományos fejlődés eredményeképpen egyre bővülnek, egyre összetettebbé válnak, és kölcsönhatásba lépnek egymással. Ennél fogva kielégítésük is egyre fontosabbá, ugyanakkor egyre összetettebbé és bonyolultabbá válik. A létfenntartás, a túlélés akkor kerül veszélybe, ha a feltételek kielégítése akadályokba ütközik, végső esetben lehetlenné válik. A társadalom, a tudomány és technika fejlődésével párhuzamosan a veszélyek is egyre összetettebbé, egyre áttételesebbé válnak.

A veszélyt, a fenyegetettséget első fokon és közvetlen formában az ember örökölt biológiai ösztönei – látás, hallás, szaglás, érzékelés – segítségével ismeri fel. A veszély felismerése egyrészt az előzetes tapasztalatokon, másrészt azon alapszik, hogy valami, korábban ismeretlen – feltehetőleg – fenyegetést tartalmazó jelenség történik. Ilyen esetben az első reakció a félelem, mely egyrészt lebéníthat, pánikot okozhat, de ugyanakkor a józan óvatosság forrása lehet. E két hatás együttes következményeként az ember ugyancsak örökölt biológiai ösztönei – gyorsaság, erő, látás, hallás, szaglás, tapintás, rejtőzés, álcázás – felhasználásával védekezik, megelőzi a veszélyt, illetve ellentámadásba megy át. Ez utóbbi reakció nem egyéb, mint az életösztön megnyilvánulása. Az életösztön képezi az alapját annak a tudatosodási folyamatnak, mely a társadalom és a technikai-tudományos fejlődéssel összhangban az emberi élet védelmét egy napjainkban is tartó folyamat részeként egyre magasabb szintre emeli.

Az állatvilágban az egyes fajok a táplálkozási sorrendnek megfelelően felkutatják, megtámadják, üldözik, elfogják és elpusztítják a táplálékot megtestesítő fajhoz tartozó egyedet, illetve védekeznek, menekülnek és ellenállnak az őket

táplálékként elpusztítani szándékozó támadóval szemben. Az ember, mint biológiai lény örökölte, és mint társadalmi lény társadalmasította, tudatos tevékenységgé fejlesztette ezeket az ösztönöket. Az ember akkor jelenik meg, a biológiai lét akkor ér el egy minőségileg magasabb színvonalat, amikor az életösztön által vezérelt cselekvésformák társadalmi keretek között fejlődnek tovább. Az így kifejődött társadalmi lény, az ember, egyrészt tudatossá, szervezetté fejlesztette a táplálék megszerzésnek módjait, másrészt ellentétben az állatvilággal, már nem csak testi, fizikai adottságait, - gyorsaság, erő, álcázó képesség, éles látás, szaglás, stb. - örökölt ösztöneit alkalmazta a védelemre, menekülésre, illetve támadásra, harcra, hanem – a természeti feltételek és korlátok kompenzálása, illetve erőfölény kialakítása céljából - eszközöket, szerszámokat, fegyvereket fejlesztett ki és használt.

Az alapvető eszközök és szerszámok – tűz, nyíl, pattintott szerszámok, kerék - feltalálása, megalkotása, használata már az összegyűjtött tapasztalatokra épült, feltételezte a tudatosságot, a kreatív gondolkodást, de mindenekelőtt a szükségletek – tudatos - megfogalmazását. Az eszközök kifejlesztése, használata és az ahhoz kapcsolódó tevékenységek, manipulációk köre a társadalmi, tudományos, műszaki-technikai fejlődéssel párhuzamosan folyamatosan fejlődött, kibővült, és elérte azt a fokot, hogy korszerű körülmények között egyik elsődleges probléma már nem a szükségletek kielégítése, hanem a kielégítendő szükségletek fontossági sorrendjének meghatározása.

Az ember a környezetét és az őt érő jelenségeket érzékszervei segítségével a különböző észlelt jelenségek, jellemzők, illetve az azokból levont következtetések és tapasztalatok alapján érzékeli és értelmezi. Ezt követően agyának elemző, alkotó, elvonatkoztató és integráló képességével, valamint a memória aktív segítségével tudatilag modellezi a világ egyes jellemzőit, majd a fantázia, a képzelet segítségével az egyes elemeit, összetevőit átrendezi, gondolati műveleteket végez velük és új következtetésekre jut.

Az emberek tudomására jutott ismeretek többsége nem közvetlen tapasztalatok útján keletkezik, hanem különböző áttételeken keresztül. Mindaddig, ameddig az emberek a primitív viszonyok között saját magukra voltak utalva, mindent, ami az élet fennmaradásához szükséges volt, saját maguk állítottak elő, végeztek el, és az ehhez szükséges nyersanyagok, táplálék elérhető távolságon belül megtalálható volt, az emberek ismereteinek többsége a közvetlen, átélt tapasztalatok alapján jött létre. Minőségi változást a munkamegosztás, és ezzel párhuzamosan a beszéd kialakulása hozott. Az ember egyik fontos képessége, az emberi tevékenység egyik fontos eleme az egyes események cselekvések, tárgyak, jelenségek, folyamatok, műveletek tartalmának, jellegzetes tulajdonságainak nyelvi formában történő értelmezése, megfogalmazása, megvitatása, továbbfejlesztése. Ez odáig terjed, hogy a társadalmi tevékenység, az emberi élet minősége, hatékonysága messzemenően függ belső összefüggéseinek, jellemző tulajdonságainak, kapcsolati rendszerének adekvát értelmezésétől. Ebben a fo-

lyamatban egyre növekedett az áttételesen megszerzett ismertelemek aránya. A fejlődés tendenciája azt mutatja, hogy napjainkban az egyes ember, vagy a döntéshozók rendelkezésére álló hírek, adatok áttételesen megszerzett, sőt többszörös áttételen keresztül megszerzett ismertelemekre épülnek.

A társadalom fokozatos fejlődésével párhuzamosan kialakulnak az egyes ember mindennapi életére, valamint a közösség tevékenységére jellemző magatartás-, tevékenység- és viselkedésformák. Ezek már magukon hordozzák az emberi tevékenységre jellemző egyrészt racionális, másrészt emocionális cselekvés, tehát az ember belső ellentmondásokkal teli magatartásának elemeit. Az emberi magatartás, az emberi döntéshozatal kiszámíthatatlansága, sok esetben ellentmondásossága a racionális és emocionális elemek egymáshoz viszonyított arányának, továbbá annak a függvénye, hogy a racionális elem milyen fokon tud befolyást gyakorolni az emocionális elemre, illetve az emocionális elem milyen fokon befolyásolja a racionális elemet.

Közösségek viszonyrendszere

Az ember ebben a folyamatban kettős szerepet játszik. Egyrészt az azonos szükségletek kielégítésének folyamatában az azonos, vagy hasonló érdekeket és értékeket képviselő, követő emberek egymással együttműködnek, másrészt az eltérő érdekeket és értékeket képviselő és követő emberek csoportja konkurens, rivalizáló, ellenséges pozíciót foglal el. Az egyes emberek, az emberek különböző – együttműködő, vagy rivalizáló – csoportjai közötti kapcsolatok, a társadalmi tevékenységek különböző formái az információ segítségével, az információ közvetítésével valósulnak meg. Az emberek, amikor találkoznak, kapcsolatba kerülnek egymással, ösztönösen, vagy tudatosan érzékelik egymást, kölcsönösen megtudnak egymástól, vagy egymástól korábban nem ismert dolgokat, esetleg a már ismert dolgokra vonatkozó változásokat. Ezeknek az információknak a birtokában tudnak dönteni a kapcsolat további tartalmáról. Másképpen kifejezve minden kapcsolat egyben információ-szerzési és továbbítási alkalom, lehetőség.

A kapcsolat nem csak azt jelenti, hogy az érdekelt felek egy fizikai térben, egymással közvetlen látó, halló, beszélő távolságban érintkeznek egymással, hanem ennek van egy közvetett formája is. Ilyenkor az érdekelt felek nem kerülnek egymással közvetlen kapcsolatba, de az érdekek, értékek alapján történő együttműködés vagy rivalizálás következtében tudnak egymásról, számon tartják egymást. Ebben a vonatkozásban az információ is kettős szerepet tölt be. Az együttműködéssel kialakított információszerzés és információcsera a közös célok megvalósítását, az együttműködés fenntartását, fejlesztését, védelmét szolgálja. A riválisok, az ellenség vonatkozásában egyrészt meg kell szerezni a másik féllel szembeni viszony kialakításához szükséges információkat, másrészt védeni kell a saját információkat.

Az információ szerepe

Az információ, különösen az elmúlt évtizedek rohamos technikai fejlődése következtében, a magánélettől a legátfogóbb társadalmi, politikai, védelmi, gazdasági, kulturális, szociális, tudományos, oktatási és egyes területeket is beleértve egyre szélesebb területen tölt be befolyásoló szerepet. Ebben az írásban az információnak a döntéshozatalban betöltött szerepére koncentrálok. Az, hogy koncentrálok, egyben azt is érzékelteti, hogy a döntéshozatalt olyan központi rendező elvnek tekintem, mely messzemenően figyelembe veszi az információ többi aspektusainak befolyásoló szerepét is.

Az egyes ember napi életéhez, csakúgy, mint társadalmi szinten a politikához, védelemhez tartozó feladatok – először ösztönös, később egyre tudatosabbá váló – ellátáshoz folyamatos döntésekre, döntéshozatalra van szükség. A döntéshozatal kiinduló eleme a szükségletek, illetve az azokból levezetett érdekek és értékek megfogalmazása. Az érdekek és értékek² képezik a célkitűzések, illetve azok eléréséhez szükséges feladatok meghatározásának alapját. Ebben a folyamatban történik annak meghatározása is, hogy az adott feladatok végrehajtásához, a célkitűzések eléréséhez, végső fokon a döntéshozatalhoz milyen információkra van szükség.

A korai időkben az információk mindenekelőtt az alapvető életfeltételek, a biológiai szükségletek kielégítését, az élelemszerzés, a természeti jelenségekkel szembeni védekezés céljait szolgálták. Később, ahogy a munkamegosztás és az eszközök, szerszámok, fegyverek, védőeszközök, a társadalmi tevékenység rendszere fejlődött, úgy fejlődött a döntéshozatal során felhasználható információ tartalma, megjelenési formája, és természetesen az információk feldolgozásának módszertana is. Minél szélesebb körűvé fejlődik az emberi tevékenység, egyrészt annál több igény, szükséglet jelenik meg, másrészt annál több döntésre van szükség. Következésképpen jelentősen megnő az információigény. A döntéshozatalhoz szükséges információk megszerzése, elemzése, értékelése, felhasználása, valójában egy természetes emberi cselekvési algoritmus, éppúgy, mint bármely más biológiai eredetű, de társadalmivá vált emberi tevékenység, pl. az utódok nevelése, az élelem megszerzése, és mint ilyen, elengedhetetlen az adott társadalmi tevékenységi terület tartalmi, szakmai, tudományos igényességgel feldolgozott információinak alkalmazása, felhasználása a döntéshozatal során. Az információk a politikai szintű döntések racionális, tartalmi, szakmai alapját testésítik meg. Az információ minden döntéshozatal alapvető, integráns eleme, ezért az információ igényt és szükségletet a döntéshozatal szintjén kell meghatározni.

² *Nem mindegy a sorrend.*

A történelem feltehetőleg első, és rendelkezésünkre álló információigény meghatározásáról a Bibliában az alábbiakat olvashatjuk:

„1. És szólt az Örökkévaló Mózeshez, mondván: 2. Küldj el férfiakat, hogy kikémléljék Kanaán országát, amelyet én Izráel fiainak adok; egy-egy férfiút küldjetek atyáik törzséből, mindazt, aki fejedelem közöttük. 3. És elküldte őket Mózes Párán sivatagából az Örökkévaló parancsára; mindnyájan olyan férfiak, akik Izráel fiainak fejei. ... 17.

És elküldte őket Mózes, hogy kikémléljék ki Kanaán országát; és mondta nekik: Menjetek föl erre a déli vidéken és menjetek föl a hegyek közé, 18.

és nézzétek meg az országot, milyen az és milyen a rajta lakó nép, vajjon erős-e vagy gyenge, kevés-e vagy sok; 19.

és milyen az ország, amelyben laknak, vajjon jó-e vagy rossz; és milyenek a városok, amelyekben laknak, vajjon táborokban vagy várakban; 20.

és milyen a föld, vajon kövér-e vagy sovány; van-e benne fa vagy nincs? Legyetek bátrak és hozzatok az ország gyümölcséből.”³

Ebből az idézetből kiolvasható a legfelsőbb szintű politikai igényből, szükségletből levezetett feladat-meghatározást, - 1. és 2. pont – a feladatok lebontását, a végrehajtók kiválasztását, - 3. pont – valamint a végrehajtás szintjére lebontott hír- és adatszerzési feladatok meghatározását, beleértve a dokumentáció-szerzés fontosságát is – 17.-20. pont.

Minél inkább eltávolodunk az ösztönös cselekvés szintjétől, minél inkább összetettebbé válnak a döntéshozatal befolyásoló tényezők, annál inkább előtérbe kerül és megerősödik a tudatos, tehát az információ alapuló döntéshozatal fontossága, jelentősége. A tudatos tevékenység alapja a tudás, az ismeret. Az ismeret alapja a tapasztalat, valamint a valóságra, vagy annak valamely részére, témájára vonatkozó értesülés, - hír, adat - strukturált feldolgozása útján szerzett, létrejött információ. Az első tapasztalatok és a jövő tervezésének egyfajta elsődleges változata a periodikusan visszatérő események, jelenségek összefüggéseinek, következményeinek felismerése volt.

A hír

A „hír” mint szó, mint fogalom nagyon sokféleképpen értelmezhető, nagyon sok különböző, egymástól eltérő – alapvetően a különböző szakterületekhez kötődő - megfogalmazása van. Ebben az írásban azt az értelmezést használom, mely szerint a hír nem egyéb, mint új ismertető közlemény. A hír egy olyan „újdonság”, mely forrásnál, tartalmánál fogva figyelemfelkeltő, és bizonyos körök, tár-

³ Szentírás. Mózes öt könyve. Szerk. Dr. Hertz J.H. Második kiadás. Akadémiai Kiadó Budapest 1984. IV. könyv, XIII. fejezet 129-131. old. Az idézet szó szerinti, ezért helyenként nem felel meg a ma érvényes helyesírási szabályoknak.

sadalmi csoportok, szakterületek, célcsoportok érdeklődésére tarthat számot. A hír utalás valamilyen esemény valószínűségére. Ha elemezzük az információszerzés történelmét, tapasztalatait, arra a következtetésre jutunk, hogy a legértékesebb, legfontosabb védett, minősített információk háttérében a kiindulás, a feladattámasztás és megfogalmazás szintjén megtaláljuk a hírt, mégpedig a nyílt, mindenki⁴ számára elérhető forrásból származó, bárki számára alkalmazható – kockázatmentes, törvényes - módszerek segítségével megszerzett hírt. Az információs kultúra és technológia fejlődésének egyik sajátossága, hogy soha nem látott mértékben és tömegben megnövelte a nyílt források számát és elérhetőségét. Történelmi tény és fontos tapasztalat ugyanakkor, hogy a klasszikus hírszerzésben a nem titkosszolgálati módszerekkel szerzett híreknek, adatoknak a korábbi időszakban nem volt értéke. A korszerű hírszerzés, információszerzés egyik fontos kritériuma a nyílt forrású hírek értékének felismerése, illetve a módszer-centrikus szemléletről a tartalom-centrikus szemléletre történő áttérés.

A hír funkciója az aktuális eseményekre történő figyelem felkeltése, továbbá veszélyjelzés, illetve háttér-ismeret biztosítása. Abból az elméleti feltételezésből kiindulva, hogy meghatározott területekről nulla információval rendelkezünk, foglalkozni kell a hírral, mint nyers, elsődleges, figyelemfelkeltő ismeretelemmel. A hír rövidege mellett az egyik frontos sajátossága az azonnali megérthetőség. A hír tehát egy új, friss, figyelemfelkeltő eseményre vonatkozó közlemény, egy elsődleges értelmét gyorsan felfogható ötlet, gondolat realizálása, megfogalmazása, mely alkalmas arra, hogy a hírral kapcsolatos további, most már strukturált, vagy esetleg strukturálatlan formában megjelenő adatok megszerzésére ösztönözzön.

A hír megjelenési formája lehet hallomás, szóbeli közlemény,⁵ „brainstorming”, más hír, adat, információ mellékterméke, töredéke, része.⁶ A hírek forrásai az interneten, újság-, és televíziós híreken túlmenően – a teljesség igénye nélkül - felölelik a piacutatókat, közvélemény-kutatásokat, tudományos publikációkat, folyóiratokat, találmányokat, kutatások eredményeit, folyamatban levő kutatások részeredményeit, a versenyszféra és gazdasági folyamatok eredmény-kimutatásait, beszámolóit, elemzéseit, propaganda anyagokat, irodalmi és művészeti alkotásokat.

Vannak olyan hírek, melyek csak az emberek fejében jelennek meg, realizálódnak, öltenek formát, állnak össze, mert a hozzájuk tartozó motiváció, érzelem, másodlagos értelmezés nem komputerezhető. Napjainkban a nagytömegű és egymással közvetlenül, vagy áttételesen összekapcsolódó adatok, információk világában jószerével nem találni olyan eseményt, tényt, jelenséget, melynek ne lenne valahol, valamilyen formában előzménye és teljes újdonságként jelenne

⁴ Mindenki, aki az adott témával foglalkozik, vagy az iránt érdeklődik.

⁵ Pl. fogadáson történő beszélgetés, spontán beszélgetés.

⁶ Pl. tudományos konferencián hallott előadás más összefüggésbe helyezése.

meg.⁷ Ennek ellenére nem lehet figyelmen kívül hagyni azt az elméleti lehetőséget, hogy különösen az emberi közlések szférájában olyan új szempontok, tevékenységi területek jelennek meg, melyek figyelemfelkeltőek, és bizonyos értelemben, bizonyos összefüggésben az újdonság erejével hatnak.⁸ Az ma már természetes, hogy egy címszó hallatán azonnal meg lehet kezdeni a keresést az interneten, de a címszóig is el kell valahogy jutni. Ez tulajdonképpen a „hír” eredeti rendeltetése.

A történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy a nyers hírek a döntéshozatal folyamatában ellentmondásos szerepet játszottak. A korai társadalmak idejében, amikor a hírek továbbítása, illetve a továbbított hírek terjedelme a fejletlen kommunikációs feltételek miatt korlátozott volt, maga a nyers hír volt a döntéshozatal szinte egyetlen információt tartalmazó háttere. Amennyiben a hír tartalma megfelelt a döntéshozó - uralkodó - elvárásainak, előítéleteinek, akkor függetlenül annak valóságtartalmától azt beépítette a döntésbe. Ellenkező esetben, ugyancsak függetlenül a valóságtartalomtól, amennyiben a hír nem nyerte meg a döntéshozó tetszését, döntése során azt figyelmen kívül hagyta.⁹

Ugyanarra az eseményre vonatkozó hír több, egymástól független forrásból is származhat, ami erősen valószínűsítheti, vagy vitatja a hír valóságtartalmát, és ösztönözheti a hírre vonatkozó adatok megszerzésének szükségességét. A hír fontos eleme, hogy megjelöli az adatok elérhetőségének irányát, forrását, bizonyos értelemben a források elérhetőségét.

Napjainkban a világ bármely táján történő, biztonságpolitikai vonatkozású események a globális hálózattal rendelkező hírcsatornák, hírügynökségek - pl. CNN International, FOX News, internetes hálózatok, stb. - útján szinte az eseményekkel egy időben elérhetők, amit a hivatalos információszerző szolgálatok is messzemenően kihasználnak. Ez a lehetőség azonban az információszerző folyamatnak csak az első lépése. Gyorsaságban ezekkel a hírcsatornákkal versenyezni nem lehet, de az általuk szolgáltatott hírek, éppen a gyorsaságból eredően csak kiinduló forrásai lehetnek az adatgyűjtésnek, adatszerzésnek.

Az adat

⁷ *Éppen ezért hasznos, szükséges és lehetséges egy, az információk megszerzésére vonatkozó hipotézis felállítását.*

⁸ *A sakktablán 64 mező és 32 bábú található, a sakkot több ezer éve játssza az emberiség, a magas szinten sakkozók fejében játszmák százai rögződtek, mégis előfordul, hogy egyik játékos meg tudja lepni a másikat.*

⁹ *Érdekes tanulság a szovjet-német háború kitörésének előzménye. Sztálin több forrásból – Sorge, Radó Sándor, Churchill – megkapta az adatokkal – időpont, támadási irányok, felvonultatott erők, politikai célkitűzések – is megerősített hírt, de mivel a hírt nem fogadta el, nem érdekelték a hírt alátámasztó adatok.*

A hír, legyen az bármilyen figyelemfelkeltő, első hallásra rendkívül fontosnak tűnő, önmagában nem képvisel értéket a döntéshozatalt támogató információ-szerzés szempontjából. Nem a hír hordoz értéket, hanem a hozzá tartozó, a hírt információ elemévé fejlesztő adatok, illetve az adatok rendszere. A hír akkor válik értéké, akkor állapítható meg elsődleges értéke, ha megjelennek a hírre vonatkozó adatok. Mindaddig, ameddig a hír értékét adatok nem erősítik meg, addig a hír nem több mint hallomás, pletyka, szóbeszéd, legfeljebb figyelemfelkeltés. Ugyanarra az eseményre vonatkozó hír az eltérő források érzékelése függvényében lehetnek ellentmondásosak, felületesek. (Pl. szemtanúk vallomásai, megfigyelései egy közlekedési baleset esetén.)

A hír akkor válik értékessé a döntéshozatal szempontjából, ha a hozzá tartozó adatok alapján értelmezhető valós értéke, szerepe, hasznossága. A megszerzendő információk gazdái, tulajdonosai, létrehozói nem elsősorban a hírre, mint tényre, eseményre érzékenyek, nem annak eltitkolását tartják fontosnak, hanem az adott hírre vonatkozó adatokat. Ezért vagy a minimális, feltétlenül szükséges mennyiségű adatot tesznek elérhetővé, vagy megtévesztő adatokat publikálnak. Ez az eljárás mindaddig eredményes lehet, ameddig egy rendszer nem kezd el működni, és működésének eredményei, következményei nem lesznek érzékelhetőek. (Pl. Csernobil.)

Egy olyan hír, aminek nincs érzékelhető következménye, elhal, érdektelenné válik. A valódi, értékes hír, abban a pillanatban, amikor megjelenik, máris hiányérzetet kelt, kérdéseket indukál. Egy hír akkor bizonyul reálisnak, valósnak, figyelemre és további feldolgozásra alkalmasnak, ha az általa megjelölt eseményeknek, történéseknek a valós, vagy várható, de mindenképpen befolyásoló hatása, következménye érzékelhetővé, értelmezhetővé válik.¹⁰ A kérdések a hírek, események, történések alapvető paramétereire – ki, mit, mikor, hol, miért, hogyan – illetve belső összefüggéseire, továbbá kapcsolati és viszonyrendszereire irányulnak. Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása első fokon az adatok gyűjtésének, fejlettebb szinten az adatok megszerzésének a funkciója.

Az adatnak, mint fogalomnak az értelmezése, használata az információs kultúra fejlődésével párhuzamosan rohamos fejlődésnek indult, folyamatosan bővül, és egyre szélesebbé, sokoldalúbbá válik. A Hadtudományi Lexikon megfogalmazása szerint az adat valamely hír, ismeret megértését, alkalmazását elősegítő, alátámasztó, magyarázó mérhető, összehasonlítható, ellenőrizhető paraméterek, jellemzők összessége.¹¹ Másképpen kifejezve az adat a hír hozzáadott értéke, illetve az értékelő, elemző, feldolgozó tevékenység alapeleme.

Az Egyesült Államok katonai értelmező szótára szerint az adat tények, koncepciók, ismeretek meghatározott formában történő megjelenítése, mely alkalmassá teszi ezeket, emberek által vagy automatizált eszközök útján történő to-

¹⁰ Ezzel együtt meg kell felelni az információigény feltételeinek is.

¹¹ *Hadtudományi Lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest 1995. p. 4.*

vábbításra, értelmezésre, műveletek végzésére. Adat minden olyan jel, jelzés, mennyiség, melyhez valamilyen értelmezés, magyarázat fűzhető.¹²

Az adat kifejlődése

Az adat, mint fogalom akkor válik értelmezhetővé, ha megismerkedünk történelmi fejlődésével. Az írásbeliség kifejlődése előtti időszakban a hír forrása a megfigyelés, illetve a forráslehetőséggel, a helyzetükből, adottságaikból, kapcsolati rendszerükből eredően feltehetőleg fontos ismeretekkel rendelkező személyekkel történő beszélgetés volt. Ilyen körülmények között nem a hírek megszerzése, hanem - a kezdetleges közlekedési, hírközlési feltételek mellett - annak továbbítása, a döntéshozóhoz történő eljuttatása volt a fő megoldandó probléma. Ugyanakkor nagyon fontos volt a hírek pontossága - valóságtartalma – illetve időszerűsége. Az írásbeliség hiánya nem csak azt jelentette, hogy nem voltak betűk és számok, egyezményes jelek, hanem azt is, hogy hiányoztak a feljegyzések, közlemények rögzítéséhez nélkülözhetetlen eszközök, az adathordozók is. Ennek egyik következménye az volt, hogy a megszerzett hírek rövidek, a megjegyezhetőség által korlátozott terjedelműek voltak, és a továbbítás során, ahány állomáson, közvetítőn keresztül mentek, mindannyiszor fennállt a torzulás veszélye. Az időszerűség a kezdetleges, fejletlen közlekedés viszonyok függvénye volt, és fontos hírek gyakran későn érkeztek meg, vagy csak nagyon kevés idő maradt a feldolgozásra, felhasználásra, döntéshozatalra.

Alapvető minőségi változást az írásbeliség megjelenése hozott. Az írásbeliség első eredménye és következménye az emberi agy korlátozott tároló képességének túllépése, és egy külső emlékezeti, tárolási lehetőség létrehozása.¹³ Az első és legfontosabb változás, hogy lehetővé vált a hírszerző és a feladatszabó-felhasználó közötti egyezményes jelek segítségével történő üzenetváltás, más-képpen kifejezve a megszerzett hír rögzíthető, nagy távolságra eljuttatható és hosszú időre megőrizhető. A hírek továbbításának már nem szabott terjedelmi határt az emberi emlékezőképesség, és a tartalmi, pontossági kritériumok szintje jelentősen megnövekedett. De további fontos változás volt az is, hogy a megszerzendő és megszerzett hírek egyrészt túllépték a szóbeliség korlátait, kiterjedtek az írásos anyagok megismerésére, megszerzésére is.

Az adatok megjelenését onnan lehet számítani, amikor írásos anyagok már nem csak a nyers hírt, hanem az azt kibővítő, minősítő, értelmező ismereteket is

¹² JP1-02, *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*; 8 November 2010. (Amended Through 15. April 2012.) p. 83.

¹³ KALLA Gábor: *Az írásbeliség kezdetei és a korai írásbeliség társadalmi beágyazottsága.* (http://qepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Okor-kelet/Okori.es.keleti.nyelvek.es.irasok/index.asp_id=159) (letöltve: 2012.07.20.)

tartalmazták. Az írásbeliség megjelenése egyrészt lehetővé tette a megfigyelések, illetve megszerzett szóbeli ismeretek eredményeinek adatokkal történő kibővítését, másrészt az adatok egyezményes jelek, szimbólumok formájában történő hosszú távú rögzítését, megőrzését, ami egyúttal az adatbázisok kezdetleges megjelenése volt. Ennek egyenes következménye volt az adatszerűség kialakulása, ami azt jelenti, hogy a megszerzhető ismeretek, hírek valódiságát, hitelességét, megértését, dokumentumok támasztják alá. Fontos elem volt a mérhetőség, a mértékegységek, ekvivalens értékek megjelenése, mely lehetővé tette a jelenségek, események, folyamatok jellemzőinek, tulajdonságainak, paramétereinek meghatározását, és ez által a hírekhez kötődő adatok értelmezését. Egy további fontos következmény volt, hogy az adatokkal kibővített hírekkel már műveleteket lehetett végezni, ami megalapozta az elemző, értékelő munkát, illetve a tervezést.

Az adat formái, tartalmi összetevői a társadalmi tevékenységek, illetve a tudományos, műszaki-technikai fejlődés következtében jelentős minőségi változáson mentek keresztül. Az adatszerzést, a kezdeti empirikus feltételeket folyamatosan fejlesztve, napjainkban jelentős mértékben a különböző érzékelő, informatikai rendszerek, illetve azok kombinációi végzik. Az adathordozók kezdetleges formája még nem tette lehetővé az adatok továbbítását, pontosabban kifejezve egyfajta statikus adattárolást tett lehetővé. Közismert, hogy az első ember által készített, az írásbeliség közvetlen előzményének tekinthető rajzok, szimbólumok barlangok falain, később kőtáblákon, illetve agyagtáblákon jelentek meg. Az első rögzített adatok meghatározott javak felsorolását tartalmazták megadva azok mennyiségi jellemzőit és a hozzátartozó mértékegységet is, mint az adatszerűség kiinduló, elsődleges kritériumait.

Az adatok továbbításának technikai feltételeit a papír, illetve papírjellegű írásfelületek és a hozzájuk tartozó írószerek megjelenése teremtette meg. Ezen túlmenően létrejöttek az adatok tárolásának, illetve sokszorosításának egyelőre kezdetleges, korlátozott, de mindenesetre bővülő, és a döntéshozatalt egyre hatékonyabban támogató feltételei. A kezdet a tekercs jellegű adatrögzítés volt, majd ezt követően a kézzel írott kódexek, könyvek, feljegyzések már lehetővé tették a könyvtárak, archívumok formájában az első, mennyiségi értelemben vett adatbázisok megjelenését. További fontos fejlődési fokozat volt a nyomtatás megjelenése és elterjedése, mely tömegessé tette az információhordozókat, könyveket, újságokat és az emberek közötti közvetlen üzenetváltás, hírek, adatok továbbításának lehetőségét, ezáltal az emberek mindennapi életének, így a döntéshozatali folyamatnak is alapelemévé tette az adatok és ismeretek megszerzését és felhasználását.

A XIX. század rohamos ipari fejlődésével párhuzamosan kifejlődött a hang- és képjelek alkalmazásának, felhasználásának, illetve továbbításának technológiája. Az alkalmazás és felhasználás azt jelenti, hogy megnövekedet, és fokozatos mennyiségi és minőségi fejlődésnek indult a hírek és adatok megszerzését szol-

gáló érzékelők rendszere. Ennek következtében jelentősen kibővült a hírek és adatok megszerzésének lehetősége, illetve a műszaki-technikai feltételek fejlődése következtében fokozódott a tartalmi pontosság, a precizitás és a valósághűség. A továbbítás technológiájának fejlődése nem csak a hírek, adatok a korábbiaknál jelentősen felgyorsult továbbítását, hanem a továbbítás megbízhatóságának fokozódását is elősegítette. Ezzel párhuzamosan fejlődtek az adathordozók, mindenekelőtt a hang- és képfelvétel technológiája, mely egyben elősegítette felhasználásuk hatékonyságának fokozását is. Ennek a fejlődési fokozatnak az előnyökkel párhuzamosan megnövekedtek a kockázati tényezői is. Ilyen kockázati tényező a továbbított adatok elfogása, a továbbítás megakadályozása, illetve az elfogott adatok manipulálása.

A műszaki-technológiai, tudományos fejlődés az elmúlt évtizedben eljutott a digitalizálódás és a miniatürizálódás szintjére, amely az egyidejűleg bekövetkező informatikai, elektronikai fejlődéssel, valamint a kibontakozó globalizálódással párhuzamosan megteremtette az adathálózatok elterjedésének, az azonos idejű érzékelésnek, adatszerzésnek és továbbításnak, illetve az adatbázisok elterjedésének és – gyakorlatilag – terjedelmi korlátoktól független használatának feltételeit.

Az Egyesült Államok katonai értelmező szótárát alapul véve az adatbázis az adatok felhasználói hozzáférésre és felhasználásra, műveletek végzésére alkalmassá tett strukturált, rendszerezett tárolása. Az adatbázis megjelenési formája lehet nyomtatott anyagok – könyvek, gyűjtők, okmányok, jegyzőkönyvek, stb. – gyűjteménye, illetve automatizált informatikai rendszerek adathordozóin tárolt adatok összessége.¹⁴

A történelmi fejlődés áttekintése képet ad arról, hogy az adat és az adathordozó egymással párhuzamosan fejlődött, bővült. Ebben a folyamatban az adathordozó fejlődése jelentős mértékben felhasználta, esetenként ösztönözte a műszaki-technológiai és tudományos vívmányok, találmányok eredményeit, és ezzel jelentősen hozzájárult az adatok érzékelésének, tartalmi bővülésének, megszerzésének, tárolásának, felhasználásának mindenirányú fejlődéséhez. Az adatokhoz történő hozzáférésnek, az adatok birtokba vételének két alapvető formája van.

Az adatgyűjtés, adatszerzés

Az adatgyűjtés a különböző adatbázisokban mindenki részére elérhető, megtalálható tartalom spontán, vagy meghatározott célú összegyűjtése tájékozódás, ismeretbővítés, vagy további céltudatos, célirányos tevékenység megalapozása

¹⁴ JP1-02, *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*; 8 November 2010. (Amended Through 15. April 2012.) p. 83.

céljából. Az adatgyűjtés kiinduló pontja és alapfeltétele a tartalmi érdeklődés mellett az adatbázisok használatának ismerete. Az adatbázisokban történő keresés alapvetően a tárgyra, témára, illetve a kulcsszavakra irányul.

Az adatszerzés felhasználja, alkalmazza az adatgyűjtést, mint módszert, de túllépi annak viszonylagos passzivitását, határát, és mint ilyen aktív, irányított, tervszerű, céltudatos tevékenység. Az adatszerzés túllépi a közvetlen hozzáférhetőség határát is, keresi, kutatja az adatokhoz történő hozzáférés egyéb módszereit, továbbá az adatok belső összefüggéseit, logikáját, mélyebb, sokoldalúbb felhasználhatóságának lehetőségeit. Az adatszerzést a döntéshozatalt támogató információszerző és feldolgozó szervek a politikai és katonai döntéshozó szervek feladat-meghatározása, információigénye¹⁵ alapján végzik. De az adatszerzés nem csak a döntéshozatalt támogató szervezetek privilégiuma. Adatszerzést folytatnak bűnügyi, biztonsági, igazságügyi intézmények, a tudományos kutatók és az oknyomozó újságírók, politikai, gazdasági, pénzügyi szervezetek is, valamint a társadalmi tevékenységek irányításában és végrehajtásában résztvevő állami és nem állami intézmények. Az adatszerzés irányultságát az határozza meg, hogy milyen feladat végrehajtását szolgálja. Pl. ugyanazt az adatforrást eltérő rendező elvek alapján közelíti meg, és használja a nemzetbiztonsági, illetve a bűnügyi adatszerzés.

Az információigények alapján meghatározott adatszerzés feladata a biztonság és a veszélyek differenciált értelmezésének megfelelően mindig valamilyen konkrét szakterület adatainak megszerzése. Az egyes szakterületek önálló, saját jól definiálható ismeretanyaggal, feladattal, a feladatok természetéből adódó módszer-rendszerrel és struktúrával rendelkeznek, ennek következtében a rájuk vonatkozó hír- és adatszerzés módszereinek ezekhez a kritériumokhoz kell alkalmazkodniuk.¹⁶ Az elmúlt 10-15 év során a kapcsolatok építése, az információk információs hálózatokon keresztüli elérhetősége, az információs hálózatok sokoldalú felhasználhatósága és így az információigény által meghatározott adatok megszerzése is szinte korlátlaná vált. Ugyancsak kibővültek, és a korábbiakkal szemben új tartalmat kaptak az emberi kapcsolatok, melyek megfelelő, szakmailag, tartalmilag meghatározott feltételek mellett értékes információ elemek forrásai lehetnek. Másképpen kifejezve, minden kapcsolatfelvétel egyúttal adatszerzési lehetőség is.

A megszerzett adatok értéke, haszna, felhasználhatósága alapvetően a megszerzésben és az értékelésben résztvevő állománynak az adott szakterületre vonatkozó, szakmai-tartalmi, módszertani felkészültségétől, szaktudásától, ismereteinek korszerűségétől, és nem a megszerzés konspiráltságának szintjétől

¹⁵ *Request for Information.*

¹⁶ *Dr. JÁVOR Endre ezredes: Gondolatok a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos vitákról, FELDERÍTŐ SZEMLE, Budapest. VI. évfolyam 3. szám 2007. szeptember. p 116.*

függ.¹⁷ Pl. egy katonai információ feldolgozásához a „kézműves” szinten megszerzett gyakorlati, a tudományosan megalapozott oktatási rendszerben kapott elméleti, és a saját tevékenységben megélt gyakorlati tapasztalatok során kifejlesztett katonai ismeretekre, a katonai szemléletmódra van szükség.¹⁸ Ez egy olyan, szakmai és módszertani ismereteket feltételező és igénylő tevékenység, amit éppúgy nem lehet mással helyettesíteni, mint például a humán orvos munkáját az állatorvoséval és viszont. Ugyanez vonatkozik az adatszerzés többi szakterületére is. Csak akik ismerik az adott szakterület tartalmi és módszertani sajátosságait, azok tudják meghatározni, megtalálni az megszerzendő adatok forrását, a megszerzendő adatokra vonatkozó adekvát kérdéseket feltenni, a megszerzett adatokat a megszerzés szintjén elsődlegesen elemezni, értékelni és feldolgozni.

Az adat határozza meg, hogy a hír milyen tulajdonságokkal rendelkezik, mi az, ami jellemző rá, mi az, ami csak rá jellemző, illetve mi az, ami biztosan nem. A hírekhez köthető adatok lehetnek strukturáltak, és strukturálatlanok.

A strukturált adat mérhető, ellenőrizhető paraméterekkel – számszerűsített dimenziókkal, szabványosított mértékegységekkel – rendelkezik, és pontosan definiálja az adott ismerethez tartozó fizikai jellemzőket. Ezek mindenekelőtt a térbeli elhelyezkedésre, időtényezőkre, fizikai méretekre, működési feltételekre, képességekre, teljesítményre stb.-re vonatkoznak. A strukturált adatokat meghatározott rendező elvek alapján rendszerbe lehet foglalni, és műveleteket lehet velük végezni. A strukturált adatok előnye, hogy elősegíti, megkönnyíti speciális adatok kikeresését, megtalálását, a hozzáférhetőség biztonságának megőrzését, fenntartását. Ugyanakkor hátránya, hogy kiszámítható, modellezhető, fenntartása, működtetése költséges, a feldolgozás során elveszhetnek részelemek, melyek más összefüggésben, vagy egy későbbi felhasználás során fontosak lehetnek, a keresés során összetéveszthetők hasonló struktúrájú információkkal.

A strukturálatlan adatok szöveges leírást, magyarázatot, értelmezést adnak a hírekhez, megvilágítják az előzményeket, az összefüggéseket és helyet adnak az alternatív lehetőségek megvizsgálásának, felmérésének is. A strukturálatlan adatokat beérkezésük sorrendjében egy általános rendeltetésű, felhasználási paramétereinek megfelelően még nem kategorizált adatok részére fenntartott tároló helyen tárolják. Ezek később meghatározott feldolgozás után bekerülhetnek a strukturált adatok kategóriájába, vagy mint egyenlőre nem hasznosítható „melléktermék”, maradnak strukturálatlan adatok. A strukturálatlan, tehát fel nem dolgozott adatok szöveges formában kerülnek tárolásra, a keresésük pedig a strukturált információk kereséséhez hasonlóan kereső programok segítségével történik.

¹⁷ U.o.p. 117

¹⁸ *A hadszíntér előkészítés elemzése, értékelése a hadszíntér elemeinek, funkcióik, egymáshoz való viszonyuk, ismerete nélkül elképzelhetetlen.*

A strukturálatlan adatok nem manipulálhatók, nem modellezhetők, fenntartásuk, működtetésük kevésbé költségigényes, nem vesztik el a részinformációkat, kevésbé áll fent az összetévesztés veszélye. Ugyanakkor a speciális adatok keresése, megtalálása nehezebb, a műveletek végzése pedig csak manuális formában végezhető el.

Ha sikerül egy, az információ igényvel összhangban levő hírt megszerezni, azonnal meg kell kezdeni a hírre vonatkozó adatok megszerzését. Az adat teremti meg a hír hitelességének, megbízhatóságának alapját. A hitelesség, megbízhatóság vizsgálata, megállapítása, ellenőrzése, összehasonlítása a hírek, adatok feldolgozásának folyamatában történik. Az adatfeldolgozás eredménye a döntéshozatal igényeinek kielégítését lehetővé tevő információ.

Az adatfeldolgozás

Az adatfeldolgozás a döntéshozatalt támogató információ vonatkozásában nem egyéb, mint a megszerzett és rendelkezésre álló hírek és adatok elemzése, értékelése, továbbá az információ igény által megfogalmazott szempontok alapján, a félreértésektől, esetleges megtévesztésektől amennyire lehet megtisztított, a döntéshozatalhoz használható információ létrehozása.

A megszerzett hírek és adatok valódi értéke az elemző, értékelő, feldolgozó folyamat eredményeképpen válik a döntéshozatal támogatására alkalmas információvá. A hírek és adatok megszerzésének eredménye, értéke, haszna az elemző, értékelő, feldolgozó munka eredményeképpen realizálódik, válik a döntéshozatal folyamatában használható ismeretté, tudássá. Habár korszerű körülmények között az adat- és információs technológia ezen a területen is egyre fontosabb szerepet játszik, az elemző, értékelő, feldolgozó munka alapja továbbra is a tudományos igényességgel végzett, az ember szellemi képességein, szakmai tudásán és ítélőképességén alapuló intellektuális folyamat marad.

A hírek és adatok megszerzésének a sokszínűsége azt eredményezi, hogy egy meghatározott célra irányuló információs igény kielégítésének a módszerei megsokszorozódtak. Pl. egy terrorista csoport működéséről, egy akció előkészítéséről adatokat lehet szerezni az úrben elhelyezett stacionárius eszközökkel, az elektronikai- és rádió-felderítő eszközökkel, a térségben állomásozó, vagy telepített felderítők útján, foglyok kihallgatásával, illetve nyílt források felhasználásával. Az így megszerzett híreket és adatokat egymástól függetlenül működő, egymástól eltérő rendező elvek alapján működő adatszerző szervek gyűjtik össze, egymástól esetenként időben és térben is elválasztva. Ennek következtében ezeket a híreket és adatokat mindenekelőtt egy ponton össze kell gyűjteni és koordinálni kell. A megszerzett hírek és adatok formája, természete, terjedelme és egyéb paraméterei a megszerzés módszerei függvényében eltérőek, és ebből a sokszínűségből egységes, és a döntéshozatal szempontjainak megfelelő információ létrehozása az elemző-értékelő munka feladata.

A modern kor és a jövő egyik jellegzetessége mindenféle - nyílt és titkos - hírek, adatok mennyiségének rohamos növekedése. Ennek egyik oka az emberiség egyre jobban kibontakozó anyagi és szellemi tevékenysége, illetve annak használatát, kutathatóságát, fejlesztését lehetővé tevő dokumentálás, archiválás igénye, szükségszerűsége. A másik ok az adatfeldolgozás és tárolás műszaki-technikai feltételeinek rohamos fejlődése, mely lehetővé tette a gyakorlatilag korlátlan mennyiségű hír, adat, információ dokumentálását, reprodukálását, kutatását, műveletek végzését és új további új információk előállítását. Ezt a mennyiséget papíralapon, nyomtatással már nem lehet feldolgozni, és olyan széles körben publikálni, mint az napjainkban már hétköznapi gyakorlat. A mennyiségi növekedéssel párhuzamosan egyre inkább differenciálódik, egyre sokoldalúbbá válik az információ tartalma, minősége.

Az információ döntéshozatalt támogató funkciója

A döntéshozatalt támogató információ alapja valamilyen esemény, tevékenység, melyet egy adott közösség, ország működése inspirál, igényel, mely egy adott közösség, ország érdekében történik, és egyidejűleg befolyásolja más országok, közösségek életét, politikáját. A történelem korábbi időszakaiban, gyakorlatilag a XX. század végéig a társadalmi tevékenységek, különösen a politika és a biztonság tervezése során az egyes országok, közösségek csak a saját érdekeikre koncentráltak, figyelmen kívül hagyták más országok közösségek érdekeit. Az események, tevékenységek megnyilvánulásai, következményei, hatása, illetve a megvalósítására vonatkozó döntés, a tervezés és végrehajtás, valamint a végrehajtás irányítása és a végrehajtásban résztvevő erők, eszközök testesítik meg azokat a híreket, adatokat, melyek megszerzésére az ellenérdekeltek, vagy rivális országok, közösségek törekedtek. Valójában, akik ebben a tevékenységben különösen tervező, irányító, vezető szinten részt vesznek, képezik azoknak a körét, akik az esemény, tevékenység vonatkozásában a legtöbb, legátfogóbb ismeretel, tudással, információval rendelkeznek.

Azok az országok, közösségek, amelyek érdekeik sérelmét feltételezve a számukra veszélyesnek ítélt eseményre, tevékenységre vonatkozó információ megszerzésére törekednek, akadályok, nehézségek egész sorával találják szembe magukat. Számolni kell pl. a hírek, adatok védelmére hozott intézkedésekkel, a megtévesztéssel, illetve a megszerzés során elkövetett hibákkal, pontatlanságokkal, az időtényezővel, az értelmezési problémákkal, vagy akár a kezelhetlenségig nagytömegű, ellentmondásokkal teli információtömeggel. Ennek következtében számukra nagyon fontos, hogy a megszerzendő információt minél több forrás felhasználásával, a lehető legszélesebb alapon közelítsék meg és dolgozzák fel.

A társadalmi, tudományos, műszaki-technikai fejlődéssel párhuzamosan a felderítendő – politikai, katonai, diplomáciai, gazdasági, stb. – események, tevé-

kenységek egyre összetettebbé, egyre strukturáltabbá váltak. Ennek megfelelően fejlődtek az adott események, tevékenységek következményei, illetve mérhető, érzékelhető megnyilvánulásai, a rájuk vonatkozó hírek, adatok megszerzésének lehetőségei, és nehézségei. Mindenesetre a megszerzett hírek, adatok információ értékének mennyisége, minősége csak egy valamilyen arányú töredéke a teljes és valódi ismeretanyagának, illetve annak, amivel az események, tevékenységek végrehajtásában, irányításában résztvevők rendelkeznek.¹⁹

Az információhoz történő hozzáférés a történelem korai időszakaiban azon keveseknek volt a privilégiuma, akik rendelkeztek a hírek és adatok megszerzéséhez és különösképpen továbbításához szükséges – kapcsolati, technikai és pénzügyi - feltételekkel. Ebben az időszakban – mint arról már említés történt – maga a nyers hír volt az információ. Tekintettel a hírek és adatok megszerzésének nehézségeire a fő erőfeszítés iránya ezeknek a már említett nehézségeknek, akadályoknak a leküzdésére irányult, és megszerzett hírek, adatok feldolgozásának szükségessége bizonyos értelemben háttérbe szorult. Ez különösen akkor fordult elő, amikor a megszerzett hír, adat alátámasztotta, megerősítette az el-lenségkép alapján kialakult előítéleteket. A kezdeti tapasztalatok azonban azt is megtanították, hogy a nyers hírek, adatok nem elegendők a döntéshozatalhoz. Ha egy, vagy számszerűen kevés hír, adat áll rendelkezésre, akkor a döntéshozók vagy nem tudnak dönteni, vagy elhamarkodott döntést hoznak. Ezt megelőzendő ki kellett dolgozni és meg kellett tanulni azokat az eljárásokat és módszereket, melyek egyrészt az egyes hírek, adatok hitelességének, valóságtartalmának vizsgálatát, megállapítását teszik lehetővé, másrészt a megszerzett hírek, adatok összehasonlítását, ellenőrzését, kritikus felülvizsgálatát, és ezen keresztül azok feldolgozását, a velük végzett műveletek szükségességét, fontosságát egyre inkább előtérbe helyezte. Ennek első lépése a hírek, adatok megszerzésének diverzifikálása, ami azt jelenti, hogy nem szabad megelégedni egy módszerrel, egy forrással. Korszerű körülmények között egy adott eseményre, tevékenységre vonatkozó hírek, adatok megszerzésére egyidejűleg, illetve egymást kiegészítve alkalmazni lehet pl. az emberi erővel végzett felderítést,²⁰ a nyíltforrású felderítést,²¹ a vezetékes és vezeték nélküli híradás adatforgalmának felderítését,²² az elektronikus rendszerek felderítését²³ is, illetve egyéb egyedi eljárásokat is. Ezt a módszert a nemzetközi szakirodalom „összforrású” hír- illetve adatszerzésnek nevezi.

¹⁹ Clausewitz írja klasszikus művében, hogy a - háborúra vonatkozó – hírek egy része ellentmondásos, nagy részük hamis, egy még nagyobb részük pedig bizonytalan. (Carl von Clausewitz: *Vom Kriege*. Rowohlt. München 1963 p. 48.)

²⁰ HUMNINT

²¹ OSINT

²² SIGINT

²³ IMINT

Mindaddig, ameddig a hírek, adatok megszerzése privilégium volt, addig igaz volt az a gyakran hangoztatott mondás, hogy az „információ hatalom”. Ahogy azonban bővült a társadalmi tevékenységek tartalma, hatása, az ismeretek, tapasztalatok feldolgozása iránti – tudományos – igény, illetve a tartalom rögzítésének, tárolásának, felhasználásának és továbbításának műszaki-technikai feltételei, úgy tágult azoknak az intézményeknek, szervezeteknek, társadalmi csoportoknak és egyéneknek a köre, akik hozzáférhettek a korábban elérhetetlen hírekhez, adatokhoz.²⁴ Az adathordozók és az adatbázisok körének kibővülése lehetővé tette az alapinformációkhoz²⁵ történő korlátlan hozzáférést is. A megváltozott feltételek egyik fontos kísérő jelensége, hogy a korábbi elzárkózással szemben egyre inkább a közlékenység, bizonyos értelemben a kitárulkozás kultúrsa bontakozott ki. Napjainkban már senki nem a hírek, adatok hiányáról beszél, megoldandó probléma a nagytömegű információ szelektálása, a fontossági szempontok felismerése.

Az információ általánosságban összeköti az embereket, a társadalom tagjait, alkotó elemeit egyrészt egymással, másrészt a társadalmi tevékenységekkel. Az információ teszi lehetővé, teszi élővé, működőképpé a társadalmi folyamatokat. Az információ a társadalom, a társadalmi folyamatok vérkeringése, tápláléka, éltető, életben tartó és a fejlődését lehetővé tevő eleme.

A döntéshozatalt támogató információ a társadalom létét, működését, biztonságát befolyásoló eseményeknek, folyamatoknak, tevékenységeknek, mint rendszernek a struktúrájára, tulajdonságaira vonatkozó ismeret, tudás összessége. Az információ megismerése a rendszer működése megismerésének, megértésének és hasznosításának, felhasználásának, vagy az általa okozott veszélyek, hátrányok felismerésének alapfeltétele.

Összefoglalva: politikai, biztonsági, katonai értelemben az információ:

- ismerethiányt, bizonytalanságot szüntet meg, vagy segít megszüntetni;
- a döntéshozatal – második - alapeleme; (első a célkitűzésből levezetett információ igény)
- hírek, adatok strukturált feldolgozásának eredménye;

A dokumentáció

A dokumentáció eredeti jelentése szerint hivatalos okirat, okmány, mely valamilyen viszonyrendszeren belül bizonyító erővel, jogosultsággal rendelkezik. Ilyen volt pl. az útlevel, amit az egyik ország hivatalosan kiadott állampolgárainak. Erről hitelt érdemlően értesítette az általa diplomáciailag elismert országokat, és

²⁴ Kibővült a hatalom birtokosainak, hasznélvezőinek köre.

²⁵ Alapinformáció – a meglévő és elérhető információk összessége.

kérte őket, hogy fogadják el az általa kiadott okmányt. A rendszer működésének feltétele a kölcsönösség, azaz az országok kölcsönösen elismerték egymás útleveleit, egyéb hivatalos okmányait, pl. jogosítványt, házassági okmányokat, stb. A lényeg, hogy bizonyítható legyen a dokumentum kiállítójának felhatalmazása, jogosultsága. Ezen a ponton azonban kibővül a dokumentáció értelmezése. Ebbe a kategóriába tartoznak egy ország hivatalos szervei által előállított politikai, katonai, biztonsági döntéshozatali rendszerében keletkezett, szakemberek által előállított okmányok, tervek, koncepciók, végrehajtási utasítások, térképek, stb. Ugyancsak ebbe a kategóriába tartoznak a bírósági, ügyészségi és jogi relevanciájú anyagok, illetve tudományos intézmények, szervek hivatalos kiadványai, kutatási anyagai. Ebből levezethető, hogy a felhatalmazáson túlmenően a dokumentáció fontos kritériuma a tartalmi, szakmai hitelessége, valóságtartalma.

A dokumentáció klasszikus formája a papíralapú okmány. A fejlődés következő állomása a tárgyi dokumentumok megjelenése volt. Ezen a fokon egy tárgy, pl. egy fegyveralkatrész, vagy a képi, illetve audió adathordozók már a dokumentációk egy új kategóriáját jelenítették meg. Az információs korszak új jelensége, hogy a papíralapú dokumentumok helyét egyre inkább átveszik az infokommunikációs adattárolók, vagy más, automatikus előállítású, hálózati rendszerek által ellenőrizhető és működtethető, praktikusán használható eszközök. Ugyanakkor napjainkban dokumentáció minden olyan forrás, melyet bármilyen – mindenekelőtt elektronikus, hálózati - adatbázisból lehet megszerezni.

A dokumentáció rendeltetése hiteles ismertek közvetítése további felhasználás céljából. Ennek megfelelően a dokumentáció alkalmazkodik az egyes szakterületek szabályaihoz, struktúrájához. A politika és a biztonság területén ide tartoznak a stratégiák, tárgyalási jegyzőkönyvek, szerződések. Katonai téren dokumentáció pl. egy mozgósítási terv, egy fegyverrendszer beszerzési pályázata, egy tervezett gyakorlat előkészítési okmányai. Tudományos területen dokumentáció egy kutatási jelentés, egy szakdolgozat, egy szakmai folyóirat. A gazdasági, ipari, pénzügyi szféra dokumentációi közé tartoznak a költségvetési tervek, üzleti tervek, ajánlatok, szerződések, számlák, tárgyalási és egyéb jegyzőkönyvek, stb.. Ezek a dokumentációk jelentős mennyiségben tartalmazzák a döntéshozatal során felhasználható adatot, információvá feldolgozható tudást, ismeretet.

A dokumentáció kezelésére a kiadója, készítője tulajdonosa szabályokat határoz meg. A szakterület, fontosság, az állami, intézményi hierarchiában elfoglalt hely függvényében meg lehet határozni azoknak az intézményeknek, funkcióknak, személyeknek a körét, akik címzettjei a dokumentációnak, illetve hozzáférhetnek az adott dokumentációhoz. További előírások szabályozhatják az érvényesség kritériumait, a kiegészítő és kísérő dokumentációkat, hivatkozásokat, illetve érvényességének korlátait, határait. A dokumentációkat kiadójának szándéka szerint minősíteni lehet, ami országonként eltérő formában, de a titkosság különböző fokait jelenti meg, névre, beosztásra korlátozott zártkörűen terjesz-

tett, a szigorúan titkos, bizalmas anyagokon keresztül egészen a korlátozatlan, nyílt terjesztésű kiadványokig.

A dokumentáció tehát hiteles, valós, felhatalmazott, jogosultsággal rendelkező forrásból származó, tartalmi, szakmai szempontból releváns tartalmú híreket, adatokat, rész- vagy teljes információkat tartalmazó anyag, mely lehetővé teszi az adott szakterülettel foglalkozó szervek, intézmények részére, az adatbázisokból, vagy más egyéb úton megszerzett dokumentációk anyagának ellenőrzését, továbbfejlesztését, valamint saját igényeknek megfelelő új információk kidolgozását.

Nemzetközi kitekintés

Hiányos maradna a gondolatmenet, ha nem vetnénk egy pillantást a nemzetközi szakirodalomban a „hírszerzés” értelmezésével kapcsolatos megfogalmazásokra. Ha nyilvánvalóan más okokból is, csakúgy, mint napjainkban, már a XIX. században is a magyar szakkifejezések jelentős része, különösen a biztonság, a katonai és védelmi területeken idegen nyelvből történő fordítás eredményeképpen született. Ebbe a kategóriába tartozik a „hírszerzés” is, mely nagyfokú hasonlóságot mutat a napjainkban is használt német „Nachrichtendienst” kifejezéssel. Ebben a kifejezésben a „Nachrichten” a hír, a „Dienst” pedig a szolgálat megfelelője, és arra utal, hogy eredeti funkciója a hírek továbbítása volt, de nem utal a tartalmi vonatkozásokra, ismertre, tudásra.

Ennél kifejezőbb az angol nyelvű „Intelligence” kifejezés. Ennek széleskörű értelmezési tartománya – a teljesség igénye nélkül – a szervezett információ-szerző tevékenységen, az ezzel a tevékenységgel foglalkozó intézmény, illetve az információszerzés eredménye megjelölésén²⁶ túlmenően felöleli a megismerést, a megértést, a problémamegoldó gondolkodást,²⁷ valamint az öröklött és tanult emberi tulajdonságok, képességek, ismeretek olyan továbbfejlesztett megnyilvánulását, mely egy ismeretlen, váratlan helyzethez történő magasabb fokú, adekvát, célirányos, hatékony alkalmazkodást tesz lehetővé. Ezen a logikán elindulva eljutunk az ismeret, a tudás, az információ szerepének, fontosságának felismeréséhez, majd ezen keresztül pedig az ismeret, a tudás és az információ megszerzésének, feldolgozásának funkciójáig, illetve ahhoz a képességhez, mely megteremti a döntéshozatal támogatásának feltételeit. Következésképpen ez a kifejezés teljes mértékben lefedi, tartalmazza mindazokat a kritériumokat, melyeket a döntéshozatalt támogató információszerzés, mint funkcionális tevékenység megtestesít.

²⁶ JP1-02, *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*; 8. November 2010. (Amended Through 15. April 2012.) p. 164.

²⁷ *The English Illustrated Dictionary*. AWARD Publications London 1986. p. 436

Összehasonlítva a magyar és az angol kifejezést, látható, hogy a „hírszerzés” tartalmazza az angol kifejezés első két elemét, a tevékenységet és az intézményt, de nem tartalmazza a harmadik, a tudásra, ismeretre, tehát a tartalmi összefüggésekre utaló elemet. Ilyen körülmények között természetes igény és szükséglet a fogalom továbbfejlesztésére irányuló szándék.

Befejező gondolatok

Lépést tartani a fejlődéssel annyit jelent, mint alkalmazkodni a megváltozott feltételekhez, és körülményekhez. A fejlődés tendenciája azt mutatja, hogy míg a hidegháborút megelőző, az ellenségképre, előítéletekre épülő hírszerzés központi fogalma a titkos módszerek alkalmazásával megszerzett titok volt, korszerű körülmények között a központi fogalom az ismeretet, tudást tartalmazó információ. A belső, tartalmi folyamatokkal párhuzamosan változik, fejlődik a fogalmi apparátus is. Vajon megjeleníti-e, képviseli-e a régi fogalmi apparátus a változás tendenciáit? Erre a problémára keres választ ez az írás azzal a nem titkolt szándékkal, hogy hozzájáruljon egyrészt a közvélemény által misztikusnak tartott szakterület jobb megértéséhez, másrészt a szakterületen belül feltétlenül szükséges szemléletváltáshoz.

Megszoktuk, axiomatikusan használjuk a „hírszerzés”-t, mint fogalmat, de a mögötte levő tartalom értelmezés kérdése. Első megközelítésben azt lehet mondani, hogy azt az időszakot képviseli, amikor a még maga a megszerzett nyers hír volt a szinte egyetlen információ, amire a döntéshozatal egyáltalán hagyatkozhatott. Habár a megszokásokon, hagyományokon nagyon nehéz változtatni, a tudományos-technikai fejlődés teremtette feltételek mellett természetes követelmény a fogalom tisztázására irányuló szándék. Az már első megközelítésben is látható, hogy a „hírszerzés” szó két eleme, a „hír” és a „szerzés” a döntéshozatal támogató folyamatban már nem tölti be azt a szerepet, ami az eredeti értelmezés szerint neki tulajdonítható volt.

Napjainkban a "hírszerzés" központi fogalma nem a "titok", hanem a tudás, az ismeret. Nem titkos módszerekkel megszerzett titkokra van szükség a döntéshozatalhoz, hanem a döntéshozatal igényei alapján megfogalmazott ismeret és tudás elemeire. Nem elegendő a csekély számú, titkos módszerekkel megszerzhető hír és adat, mikor az ismeretet és tudást megalapozó hírek és adatok a tudományos igényű módszerek és eszközök alkalmazásával szerezhetőek meg. Korszerű viszonyok között az adekvát döntéshozatal az elemzett, értékelt, alternatív választási lehetőséget biztosító ismeretre, tudásra épül, ami magába foglalja a különböző emberi és technikai adatszerző rendszerek által megszerzett adatok célirányos feldolgozását.

A nemzetbiztonsági tevékenységnek a társadalmon belül kettős funkciója volt és van. Egyrészt van egy hatalmi, másrészt egy szolgáltató funkciója melyek közül a hidegháborút megelőző időszakban a hatalmi funkció volt domináns, a

szolgáltató funkció szinte észrevétlen, érzékelhetetlen volt. A nemzetbiztonsági tevékenység működtető eleme napjainkban tehát nem a hír, hanem a hírek, adatok feldolgozása, elemzése, értékelése útján az információ igény által meghatározott feladatoknak megfelelően feldolgozott létrehozott, tudást, ismeretet tartalmazó információ, melyet az erre a feladat végrehajtására létrehozott szervezetek, intézmények, szolgálatok, mint kész terméket a döntéshozók rendelkezésére bocsájtanak, tehát szolgáltatást végeznek. A fejlődés és a szükséges szemléletváltás egyik fontos eleme annak felismerése és tudomásul vétele, hogy a hatalmi funkcióval szemben tendenciájában előtérbe kerül a nemzetbiztonsági tevékenység szolgáltató funkciója.

Az információ valóságtartalma, felhasználhatósága, minősége az elemző, értékelő, feldolgozó munka minőségének függvénye. Ami egyrészt azt jelenti, hogy a döntéshozatalt információval történő támogató tevékenység valós tartalmát kifejező – jövőbeni használatra javasolt - megnevezés a korábban használt "hír-szerzés" helyett az "információszerzés", másrészt kifejezi azt a szemléleti változást, mely a módszer-centrikus szemlélettel szemben a tartalom-centrikus szemléletet testesíti meg.²⁸

Felhasznált irodalom:

- 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. (<http://mkogy.iogtar.hu/?page=show&docid=99500125.TV>; letöltve: 2016.01.23.)
- 2014. évi CIX. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény, valamint egyes törvényeknek a nemzetbiztonsági ellenőrzéssel összefüggő módosításáról. (<http://mkogy.iogtar.hu/?page=show&docid=a1400109.TV> letöltve: 2016.01.23.)
- Carl von CLAUSEWITZ: Vom Kriege. Rowohlt. München 1963.
- CSÁNYI Vilmos: Íme, az ember. A humánológus szemével. Libri. 2015. Budapest.
- Dr. JÁVOR Endre ezredes: Gondolatok a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos vitákról, FELDERÍTŐ SZEMLE, Budapest, VI. évfolyam 3. szám 2007. szeptember. P. 114-119.
- Dr. NAGY Péter: Virtuális diplomácia – mítosz vagy valóság (A "rég" és a "modern" diplomácia) (<http://www.inco.hu/inco7/infopol/cikk1h.htm> (Letöltve: 2012.06.20.)

²⁸ Ez a gondolatmenet összhangban van a Nemzetbiztonsági Törvényben és módosításaiban leírt feladat meghatározásokkal, és az azokat megjelenítő szakkifejezésekkel.

- FM 3-05.102; ARMY SPECIAL OPERATIONS FORCES INTELLIGENCE Headquarters, Department of the Army July 2001 (SUNGOO – INT)
- Gregory F. Treverton: The Next Steps in Reshaping Intelligence - CHAPTER TWO Where Reform Stands p 3-15; Published 2005 by the RAND Corporation.
- Hadtudományi Lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest 1995.
- Handbook on Long Term Defence Planning
<http://ftp.rta.nato.int/public//PubFullText/RTO/TR/RTO-TR-069///TR-069-SSOC.pdf> (Letöltve: 2012.06.20.)
- Intelligence Analysis: Behavioral and Social Scientific Foundations - PART IV: ORGANIZATIONS (Baruch Fischhoff and Cherie Chauvin, Editors) THE NATIONAL ACADEMIC PRESS Washington, D.C. www.nap.edu. 2011. Letöltve: 2104.07.21.
- Intelligence Analysis for Internet Security
<http://www.cert.org/archive/html/Analysis10a.html> (Letöltve: 2012.06.20.)
- Janusz Piekalkiewicz: Die Weltgeschichte der Spionage, Südwest Verlag GmbH & CO. KG 1988 München.
- John W. Bodnar: Warning Analysis for the Information Age: Rethinking the Intelligence Process. Chapters 6 & 7. The Joint Military Intelligence College WASHINGTON, DC December 2003.
- JP1-02, Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms; 8 November 2010 (Amended Through 15 April 2012)
- Kalla Gábor: Az írásbeliség kezdetei és a korai írásbeliség társadalmi beágyazottsága, (http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Okor-kelet/Okori.es.keleti.nyelvek.es.irasok/index.asp_id=159) (Letöltve: 2012.07.20)
- Making Intelligence Smarter
<http://www.fas.org/irp/cfr.html> (Letöltve: 2012.06.20.)
- NATO Open Source Intelligence Handbook. November 2001,
http://www.oss.net/dynamaster/file_archive/030201/ca5fb66734f540fbb4f8f6ef759b258c/NATO%20OSINT%20Handbook%20v1.2%20-%20Jan%202002.pdf (Letöltve: 2012.06.20.)
- New Craft for Peacekeeping Intelligence
www.oss.net/.../Peacekeeping%20Intelligence%20Article%201.3.doc (Letöltve: 2015.01.20.)
- Robert David STEELE Vivas: Fixing the White House & National Intelligence
http://www.oss.net/dynamaster/file_archive/090105/442c15938640a86ca8113c4db296145d/Fixing%20WH%20and%20IC%20Steele%202009%201.5%20PDF.pdf (Letöltve: 2103.05.05.)
- STRATEGIC INTELLIGENCE AND ANALYSIS; Selected Writings by Don MCDOWELL

A hír, az adat, az információ és a dokumentáció fogalma, helye, szerepe a
döntéshozatalban

http://www.intstudycen.com/docs/stra_select_writ_2000.pdf (Letöltve:
2010.08.17.)

- Szentírás. Mózes öt könyve. Szerk. Dr. Hertz J.H. Második kiadás. Akadémiai Kiadó Budapest 1984.